

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2020 m. liepos 7 d. sprendimu Nr. T-243

ŠIAULIŲ R. KAIRIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „SPINDULĖLIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

SPINDULIUKAS

Kairiai
2020 m.

Turinys

1. Bendrosios nuostatos.....	3
1.1. Švietimo teikėjo duomenys.....	3
1.2. Dokumentai, kuriais grindžiama ikimokyklinio ugdymo programa.....	3
1.3. Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindimas.....	4
1.4. Įstaigos savitumas.....	4
1.5. Vaikai ir jų poreikiai.....	5
1.6. Pedagogai.....	6
1.7. Bendradarbiavimas su šeima.....	6
1.8. Bendravimas su socialiniais partneriais.....	7
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	7
3. Ikimokyklinio ugdymo tikslas ir uždaviniai.....	8
4. Ugdymo(si) metodai, priemonės, turinys.....	9
5. Ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas.....	57
6. Naudota literatūra.....	58

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Švietimo teikėjo duomenys

Šiaulių r. Kairių lopšelis-darželis „Spindulėlis“

Lopšelio-darželio tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla

Mokymo kalba – lietuvių

Adresas, pašto indeksas: Salduvės g. 16, Kairiai, LT-80114 Šiaulių rajonas

Telefonas: (8-41) 37 42 42

El. pašto adresas: kairiudarzelis@gmail.lt

Internetinė svetainė: www.kairiudarzelis.lt

Mokyklos savininkas: Šiaulių rajono savivaldybė, viešasis juridinis asmuo, klasifikatoriaus kodas 111105174, adresas: Vilniaus g. 263, LT-76337 Šiauliai. Šiaulių rajono savivaldybė teises ir pareigas įgyvendina per Šiaulių rajono savivaldybės tarybą

1.2. Dokumentai, kuriais grindžiama ikimokyklinio ugdymo programa

- ✚ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. LR įstatymu Nr. I-983.
- ✚ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011-03-17 Nr. XI-1281.
- ✚ Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategija 2013-12-23 Nr. XII-745.
- ✚ Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012).
- ✚ Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, patvirtinta LR Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569.

✚ Išimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijomis (2015).

✚ Išimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimu aprašu (2014).

1.3. Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindimas

Šiaulių r. Kairių lopšelio-darželio „Spinduliukas“ ugdymo turinio pagrindą sudaro konstruktyvizmo filosofija. Pagrindinis konstruktyvizmo principas – mokymasis ir ugdymasis yra efektyvus procesas. Tokio ugdymosi tikslas – ne perduoti ir gauti informaciją, bet skatinti pačių besiuogančiųjų supratimą ir aktyvumą, išmokyti individą susivokti pasaulyje, kuriame jis gyvena, suprasti įvykių esmę, kolektyviai spręsti problemas.

Programa grindžiama kognityvinės psichologijos atstovo J. Pježė (J. Piaget) idėjomis: žaidimas vertinamas kaip natūraliausia vaiko būseną, padedanti jo specifinei psichofizinei raidai ir akcentuojamas kaip pagrindinis ugdymo metodas. Programoje išryškinamos J. Pježė idėjos, jog vaikas pats atranda, sužino stebėdamas, eksperimentuodamas, tirdamas, bandydamas, kurdamas.

Ugdymo procese taikomi Reggio Emilia ugdymo sistemos elementai. Reggio Emilia sistemoje ypač daug dėmesio skiriama gamtai, jos pažinimui visais jutimais. Vaikai stebi gamtos spalvų žaismę, gyvūnų judėjimą, dalindamiesi savo įspūdžiais su kitais, diskutuodami apie netikėtus atradimus ir kt. Tyrinėjimai padeda vaikams įgyti individualios patirties bei išreikšti save įvairiais būdais. Gamtos atradimams paskatinti naudojamos specialios priemonės, tokios kaip šviesos stalas, daržas ir kt.

Ugdymo procese, kuriant ugdymo aplinką, leidžiame vaikams pažinti pasaulį tinkamiausiu jų amžiui būdu – jaučiant, liečiant, tyrinėjant ir mėgdžiojant, kitaip tariant, per veiklą ir patyrimą (Valdorfo pedagogikos elementai, R. Štainerio filosofinės ir pedagoginės idėjos).

Vadovaujantis šiomis teorijomis, programoje ugdymo procesas orientuojamas į vaiką, jo prigimtinių poreikių tenkinimą: stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti, aktyviai veikti, laisvai, savarankiškai pasirinkti.

1.4. Įstaigos savitumas

Šiaulių r. Kairių lopšelis-darželis „Spindulėlis“ siekia būti šiuolaikiška išimokykline ugdymo(si) įstaiga, orientuota į patirtinį bendruomenės ugdymą(si).

Šiuolaikiška ikimokyklinė įstaiga – suteikia galimybę naudotis įvairiomis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis: nešiojamaisiais kompiuteriais, daugialypės terpės įranga, be laido interneto prieiga, interaktyviosiomis lentomis ir pan.

Patirtinis bendruomenės ugdymas(is) – tai mokymo(si) strategija, kai esminiai mokymo(si) ištekliai yra patirtis. Tai mokymas(is) veikiant, kai besimokantieji kuria savo žinojimą, įgauna įgūdžių, ugdosi gebėjimus ir vertybes iš tiesioginės savo, o kartais ir kitų patirties. Patirtinis ugdymas(is) atliepia visas esmines šiuolaikinio mokymo(si) organizavimo nuostatas ir siejasi su kitomis šiandien aktualiomis mokymo(si) strategijomis, tokiomis kaip mokymas(is) bendradarbiaujant, reflektavus, konstruktivus, įrodymais grįstas, autentiškas, probleminis ir net savivaldus mokymas(is).

Šiaulių r. Kairių lopšelyje-darželyje „Spindulėlis“ kiekviena grupė siekia būti savita savo aplinka, kiekvienas pedagogas siekia turėti savo individualų darbo stilių, o įstaiga – savo veidą. Didelis dėmesys skiriamas edukacinių erdvių kūrimui bei tobulinimui.

Lopšelyje-darželyje puoselėjamos įstaigos tradicijos, reprezentuojant įstaigą rajone, respublikoje, kuriamas lopšelis-darželis, kaip vietos bendruomenės edukacinis kultūros židinys. Įdiegtas elektroninis dienynas, kuris palengvina bendruomenės nariams informacijos prieinamumą.

Siekiant užtikrinti ugdymo kokybę į ugdomąjį procesą integruojami projektai / programos, kurie padeda vaikui įgyti žinių, nuostatų, įgūdžių, kompetencijų suvokiant ir valdant savo emocijas.

Jau du dešimtmečius Kairių lopšelio-darželio “Spindulėlis” bendruomenė sėkmingai įgyvendina sveikatos stiprinimo ugdymo(si) kryptį bei priklauso Lietuvos Sveikatą stiprinančių mokyklų tinklui. Todėl kiekvieno vaiko lankančio mūsų įstaigą gyvenimo patirtis praplečiama sveikos gyvensenos nuostatomis, žiniomis ir gebėjimais. 2019 m. atnaujinta Sveikatos stiprinimo programa „Sveikas darželis“ 2019-2023 m. Nuo 2012 m. lopšelis-darželis yra vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo projekto dalyvis.

1.5. Vaikai ir jų poreikiai

Lopšelyje-darželyje veikia 4 ikimokyklinio ugdymo grupės. Vietų skaičius lopšelyje-darželyje – 75.

Tenkinant vaikų saugumo ir pripažinimo poreikį įgyvendinama tarptautinė vaikų emocinio intelekto ugdymo programa „Kimochis“, vykdoma ankstyvoji prevencija įgyvendinant „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą“.

Vaikams, turintiems kalbos ir komunikavimo sutrikimų, teikiama logopedo pagalba.

Įstaigoje tenkinamas vaikų saviraiškos poreikis. Vyksta muzikos užsiėmimai. Ugdytiniais sudarytos sąlygos lankyti papildomus užsiėmimus – šokių, meninės raiškos, sporto būrelius.

Tenkinant vaikų aktyvaus judėjimo poreikį rytais organizuojama mankšta, vyksta kūno kultūros užsiėmimai. Didelis dėmesys skiriamas vaikų ugdomosios veiklos tęstinumui lauke.

Pažinimo poreikis tenkinamas kuriant lauko ir vidaus edukacines aplinkas. Aplinka kuriama atsižvelgiant į pažinimo motyvacijos stiprinimą, praturtinta šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis.

1.6. Pedagogai

Lopšelyje-darželyje dirba kvalifikuoti pedagogai, siekiantys užtikrinti kokybiškas ir šiuolaikiškas ugdymo paslaugas, ugdymo prasmingumą, inovatyvumą. Įstaigos pedagogai geba pagrįsti savo veiklą, ją sisteminti ir skleisti pozityviąją darbo patirtį.

Įstaigoje teikiama logopedo pagalba, veikia Vaiko gerovės komisija. Vaikų sveikatinimu rūpinasi kūno kultūros mokytojas, visuomenės sveikatos priežiūros specialistas. Meninio ugdymo mokytojas užtikrina vaikų muzikinį ugdymą.

Grupių pedagogai ir specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje: kartu rengia ugdomosios veiklos planus, integruoja veiklas, rengia projektus, akcijas, parodas, šventes.

1.7. Bendradarbiavimas su šeima

Vienas iš svarbiausių sėkmingos ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos garantų – tai glaudus lopšelio-darželio darbuotojų ir ugdytinių tėvų (globėjų) bendradarbiavimas. Daugelis ugdytinių tėvų pirmenybę teikia visapusiškam vaiko ugdymui, t. y. kad jie įgytų jų tolesnei raidai būtinų gebėjimų.

Lopšelyje-darželyje „Spindulėlis“ tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Ugdytinių tėvams (globėjams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas. Bendradarbiavimą grindžiame pozityviomis nuostatomis: tarpusavio pasitikėjimu ir konfidencialumu, įsiklausymu į vienas kito poreikius ir interesus, pagarba šeimos vaidmeniui, ugdant vaiką.

1.8. Bendravimas su socialiniais partneriais

Ugdymo kokybei užtikrinti nuolat atnaujinamas socialinių partnerių tinklas. Įgyvendinami tarpinstituciniai projektai, organizuojami etnokultūriniai, edukaciniai, švietėjiški renginiai, pažintinės išvykos, susitikimai su žmonėmis, vykdoma gerosios darbo patirties idėjų sklaida.

Lopšelis-darželis atviras tėvams, kolegoms, studentams, kurie visuomet laukiami grupėse, kasdieninėje vaikų veikloje, šventėse, sportinėse veiklose bei išvykose.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

✚ **Humaniškumo principas.** Pripažįstama vaiko teisė būti kitokiam. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turinti ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia padėti ugdyti. Ugdymas vyksta ramioje, saugioje aplinkoje, kurioje vaikas turi galimybių išreikšti save, atskleisti savo gebėjimus, kūrybiškumą.

✚ **Visuminio integralaus ugdymo principas.** Ikimokykliniame amžiuje sudarome sąlygas skleisti visoms vaiko prigimtiniams galioms, neteikiant pirmenybės kuriai nors vienai iš jų. Ugdymo turinys yra vientisas ir neskaidomas, vienodai integruojamos visos ugdymo sritys.

✚ **Demokratiškumo principas.** Skatinama lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė ir sąveika, kai ugdytojas orientuojasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir įstaigos sąveika grindžiama tėvų ir pedagogų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams suteikiame pasirinkimo laisvę, sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių. Skatiname aktyvų vaiko dalyvavimą įstaigos veikloje: išklausom nuomonę, palaikoma iniciatyva, suteikiama erdvė jam pasireikšti.

✚ **Mokymosi žaidžiant ir kitaip aktyviai veikiant principas.** Žaidimų metu bei aktyviai veikiant vaikai džiaugsmingai įgyja naujų gebėjimų, įgūdžių, vertybių, naujos patirties, ugdoma motorika, kalba, vaizduotė, lavinamas mąstymas, įsisąmoninamos elgesio normos, taisyklės, vertybės. Žaisdamas ir sąveikaudamas su bendraamžiais bei suaugusiais vaikas kuria, tikrina ir perkuria „teorijas“, turimus įsitikinimus apie jį supantį pasaulį ir savąjį „aš“.

✚ **Socialinio kultūrinio kryptingumo principas.** Ugdymas grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, orientuotas į vaiko gyvenimui reikalingų socialinių, kultūrinių kompetencijų plėtojimą, tolerancijos ugdymą.

+ **Individualizavimo principas.** Remiamės samprata, kad visi vaikai yra skirtingi: skiriasi pažinimo bei ugdymosi tempas ir būdai, poreikiai, gebėjimai, galimybės, patirtis, asmeninės savybės. Kiekvienas vaikas auga ir tobulėja savo tempu ir ritmu. Visiems lopšelių-darželių lankantiems vaikams sudaromos galimybės ugdytis pagal savo gebėjimus, poreikius, amžių, parenkant metodus, turinį, pritaikant aplinką.

+ **Tęstinumo principas.** Siekiame darnaus vaiko perėjimo nuo ankstyvojo ugdymo šeimoje prie ikimokyklinio ugdymo grupėje, užtikriname nuoseklų ugdymo tęstinumą priešmokyklinėje grupėje mokykloje. Nuolat siekiame palaikyti glaudų šeimos ir lopšelio-darželio pedagogų bendradarbiavimą.

+ **Atsinaujinimo principas.** Ieškome inovatyvių ugdymo (si) metodų ir būdų, siekiame taikyti juos ugdymo procese, skatiname IKT diegimo naujoves, sudarant palankias sąlygas vaiko kūrybinei raiškai ir iniciatyvai, teigiamoms emocijoms.

+ **Sveikatingumo .** Vaikai ugdomi fiziškai ir psichologiškai saugioje, sveikoje aplinkoje. Formuojama nuostata sveikai gyventi, saugiai judėti ir veikti.

+ **Grįžamojo ryšio principas.** Skatinamas šeimos ir pedagogų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija, padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius.

3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Ikimokyklinio ugdymo programos tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Ikimokyklinio ugdymo programos uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

+ Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.

+ Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgtų į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.

+ Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.

+ Mokytoji pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėti, rinkti veiklos būdus ir priemones, samprotauti apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

4. UGDYMO METODAI PRIEMONĖS IR TURINYS

1. pav. Ugdymo metodai

Ugdymo procese kūrybinę pedagogo ir vaiko sąveiką užtikrina taikomi ugdymo(si) **metodai**:

+ **Ugdymo individualizavimas.** Visiems vaikams taikomi tie patys pasiekimų žingsniai, tik vaikas jų siekia savo tempu pagal savo galimybes. Siekiame pažinti kiekvieną vaiką, individualų jo raidos tempą. Suvokę svarbiausius jo poreikius ir galimybes, numatome individualius ugdymo (si) būdus ir metodus.

Skatiname vaiko savarankiškumą tose srityse, kur gebėjimai geriau susiformavę ir teikiame didesnę pagalbą mažiau išlavėjusių gebėjimų ugdymui. Vaikams teikiama logopedo pagalba. Dienos ritmas ir veikla lanksčiai derinami su vaiko poreikiais, interesais ir galimybėmis.

✚ **Žaidimas** – pagrindinis vaikų ugdymo(si) metodas. Žaisdami vaikai atskleidžia savo patirtį, kaupia ją, išgyvena įvairius vaidmenis, išreiškia jausmus ir emocijas, sprendžia problemas, įveikia sunkumus, atrastus veiklos būdus pritaiko naujose situacijose, kuria bendravimo situacijas ir kt.

✚ **Stebėjimas** – vienas iš pagrindinių metodų siekiant pažinti vaiką, atskleisti jo individualius poreikius, gebėjimus ir galias.

✚ **Interpretacija** – vaiko saviraiškos ir kūrybiškumo skatinimo būdas, padedantis jam atsiskleisti, savitai išreikšti savo ar pedagogų pasiūlytus sumanymus, idėjas.

✚ **Eksperimentavimas, tyrinėjimas** – vienas iš aplinkos pažinimo ir patirties kaupimo būdų, kurie skatina vaiką aktyviai veikti, daryti atradimus, planuoti, organizuoti.

✚ **Pokalbis, diskusija** – vaikai skatinami išreikšti savo nuomonę, požiūrį, argumentuoti išakytas mintis, klausyti ir girdėti ką sako kiti, apibūdinti savo ir kitų veiklą, kritiškai mąstyti.

✚ **Kūrybiškumas** – kai vaikai skatinami naujų sumanymų kūrimui, „minčių lietus“, problemų sprendimas, idėjų kūrimas, informacijos radimas ir jos pritaikymas, vaizduotės pratimai ir kt.

✚ **Ugdymo aplinkos modeliavimas** – kai aplinka yra ugdymo turinio dalis, padedanti siekti ikimokyklinio ugdymo(si) tikslo. Aplinka kuriama atsižvelgiant į vaikų poreikius, galimybes, interesus. Vaikai kuria ir keičia aplinką patys, ją pritaiko savo sumanymams.

✚ **Išvykos, ekskursijos**, kuriomis turtinama vaikų pažintinė, socialinė, kalbinė, ir emocinė patirtis; ugdomi įgūdžiai ir gebėjimai.

✚ **Reggio Emilia metodo elementai** taikomi ugdomajai veiklai prie šviesos ir smėlio stalų, kūrybinėse dirbtuvėlėse, eksperimentavimas su šviesomis ir spalvomis ir kt.

✚ **IKT taikymas** – kompiuteriniai žaidimai, fotografavimas, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas.

✚ **Netradicinis** – mokytojo sukurtas, atrastas „mano metodas“.

Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami, atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerąją patirtį.

Ugdymosi turinys apibrėžiamas kaip turinio, metodų ir priemonių visuma. Ugdymo turinys skleidžiamas numatant ugdymosi siekinius ir ugdymosi gaires, kuriose aprašomi esminiai vaiko pasiekimai, t. y. kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir patirtį įgis ir kaip jis juos ugdysis. Akcentuojamas vaikas

dėmesio centre ir pabrėžiamas jo savitumas, raidos dėsniumai, kurie reikalauja individualaus požiūrio į vaiką ir jį supančią aplinką. Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimo įstaigoje laiką: jam valgant, ruošiantis ilsėtis, eiti į lauką, bendraujant, dalyvaujant pedagogų organizuotoje ir pačių vaikų spontaniškoje veikloje. Ugdymo turinys orientuotas į ikimokyklinio amžiaus vaiką, kur laukiamas rezultatas – SVEIKAS, ORUS, BENDRAUJANTIS, SMALSUS, KURIANTIS, SĖKMINGAI BESIUGDANTIS vaikas.

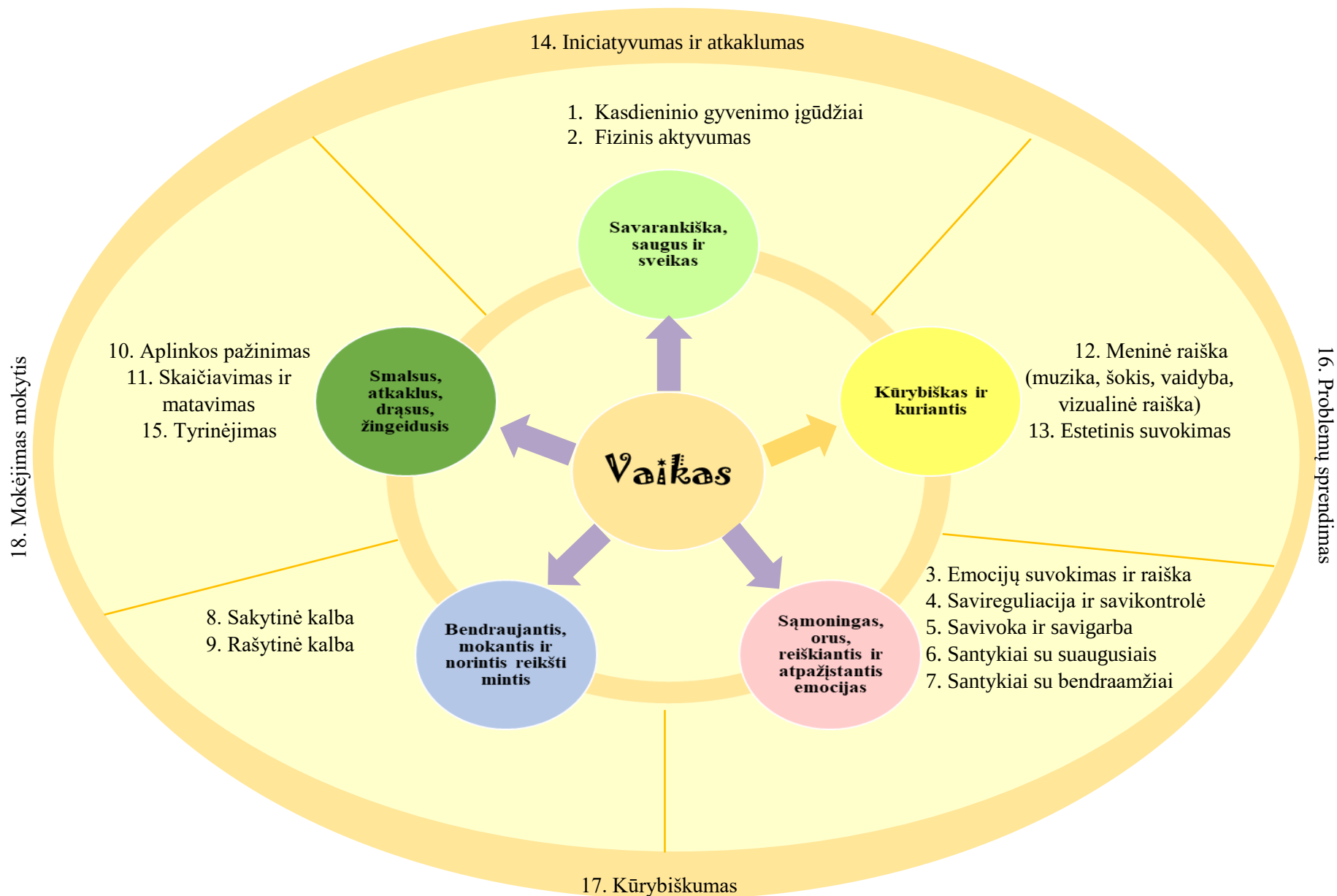
Ugdymosi turinys sudarytas atsižvelgiant į ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus tarpsnio ypatumus, vaikų fizines, emocines, intelektines išgales, gebėjimus, poreikius. Ugdymo turinys išdėstytas pagal kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė, kurios susietos su 18 vaiko ugdymosi pasiekimo sričių, aprašytų ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (LR švietimo ir mokslo ministerija „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, 2014). Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi krypčių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje ugdymosi srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir žinios, pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Programoje numatytas ugdymo turinys – orientyras, nevaržantis pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją vertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, vaiko bei grupės individualumą. Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė.

Išskirti svarbiausi ikimokyklinio ugdymo lūkesčiai:

- Savarankiškas, saugus ir sveikas
- Kūrybiškas ir kuriantis
- Sąmoningas, orus, reiškiantis ir atpažįstantis emocijas
- Bendraujantis, mokantis ir norintis reikšti mintis
- Smalsus, atkaklus, drąsus, žingeidusis

Toks ikimokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos modelis persipina su ugdymo procesu bei jame realizuojamais vaiko poreikiais, o pedagogas gali pagal iškilusias ugdymo(si) situacijas laisvai rinktis ugdymo metodus, būdus ir priemones, atitinkančias šiuolaikinį požiūrį į vaiką.

2 pav. Vaikų pasiekimo sričių susisteminimas

1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

sietina su šiomis ugdymo (si) sritimis: savivokos ir savigarbos, emocijų suvokimo, savireguliacijos ir savikontrolės, santykių su suaugusiais, santykių su bendraamžiais bei iniciatyvumo ir atkaklumo

Eil. Nr.	UGDYMO SI SRITIS	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1.1.	SAVIVOKA IR SAVIGARBA Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai. Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis 4 žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, siekia savarankiškumo, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti. Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, (skiria lytį). Pavadina 5-6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima. Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia, pašauktas vardu, padrąsintas, save vadina vardu, pasako vardą kitam, bando pirštukais parodyti metus. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu. Skiria save, rodo nuotraukose šeimos narius, brolių, sesę ir kitus darželio darbuotojus, grupės draugus, tam tikros profesijos žmones. Aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi šeimą, namus, atlieka tam tikrus darbus, kurių rezultatais mes naudojames. Mokosi papasakoti apie save, pasakyti savo vardą, piršteliais parodo savo amžių. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kt. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų kūno dalių judesius. Pasakoja apie save: amžius, išvaizda, lytis, pomėgiai, gebėjimai. Ieško savęs nuotraukose, stebi veidrodyje. Žaidžia bendravimo žaidimus, kartoja ir įsimena savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius. Pristato save kitiems, perduodamas simbolinį ženklą.

1.2.	EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	5 žingsnis	Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Diskutuoja, kokie patys vaikai yra, ko nori, kaip jaučiasi. Klausosi literatūros kūrinių ir aiškinasi, kas patinka, o kas ne, kas gera, o kas bloga. Lygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau: pasakoja, ką geba, žymi bei meninėmis priemonėmis vaizduoja savo augimą, pasiekimus. Žiūrinėja savo ankstesnių ir dabartinių metų kūrybinių darbų albumus, pastebėdami, kiek daug išmoka augdami. Kuria knygelę apie save, įsėdami savo paties pieštą autoportretą, draugų, auklėtojos, tėvų, kitų šeimos narių pieštus portretus su užrašytais žodžiais apie jį; gretina portretus, svarsto, ar panašus, kokį patį mato save pats ir kokį mato kiti. Tyrinėja savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoja savo elgesį įvairiose situacijose. Sudaro savo gyvenimo liniją iš piešinių, paveikslėlių, nuotraukų. Kuria savo galimybių „saulę“, ant spindulių rašydami, ką gali. Demonstruoja savo fizinių galimybių, pozų, judesių tobulumą, išradingumą žaisdami, veikdami su daiktais. Dalyvauja įvairioje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, techninė, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atskleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodo, ką nuveikęs. Žaidžia „komplimentų“ žaidimus, pastebėdami ir įvertindami vienas kito gerąsias savybes. Stebi, tyrinėja, apmąsto, vaizduoja, komentuoja grupės, šeimos, bendruomenės gyvenimą. Klausosi kūrinių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų, senelių bei tėvų panašumą. Žiūrinėja knyges, savo šeimos nuotraukas, įvardina šeimos narius, iš žaislų sudaro šeimos variantus. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminystės ryšius (dukra, anūkė ir t.t.), sudaro savo šeimos medį. Laikosi šeimos ir bendruomenės narių susitarimų, tvarkos. Perkelią į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo miesto istorijos.
		6 žingsnis	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.	
		1 žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baime, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą,	
			Žaisdamas, bendraudamas išreiškia savo jausmus ir norus. Kalba apie jausmus, žiūrinėdamas paveikslėlius, nuotraukas, piešinius, knygų iliustracijas. Išdarinėja grimasas žvelgdamas į veidrodį.	

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamai, kitiems priimtinais būdais, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsilipti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, atsižvelgti į kito norus) neskaudinti		atsiskyrus nuo tėvelių, džiaugiasi jam sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Žaidžia žaidimus, kuriuose reikia pasakyti, ką mėgsti, kaip jautiesi, su koku žaislu nori žaisti. Žiūri nuotraukas ir pasako, kur mergaitės, o kur berniukai. Savo jausmus išreiškia bendraudamas ir žaisdamas vaizduotės žaidimus. Žaidžia žaidimus, per kuriuos pasako, kaip jis jaučiasi, ką jis mėgsta, su koku žaislu nori žaisti. Vartoja „aš“, „mano“, „man“ („Aš noriu lėlės“). Vartoja kai kuriuos vertinimo žodžius: „Agnė gera“, „Agnė bloga“, vėliau – „Aš – gera(s)“. Savo elgesį vertina, atsižvelgdamas į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido išraišką. Nenoriai dalinasi savo žaislais, asmeniniais daiktais. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais, sako ačiū, prašau. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus-pakaitalus. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus.
	2 žingsnis	Reiškia pastovesnes emocijas, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kitų džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	
	3 žingsnis	Pradedą atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reikšiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoją. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	
	4 žingsnis	Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadiną pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoją. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos.	Tyrinėją savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas. Aiškinasi veido išraiškos mimikas: nusiminęs, piktas, verkiantis, džiugus. Stebi, aiškinasi, pajaučia, išgyvena, kad visi žmonės patiria jausmų, emocijų, minčių: gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi. Aiškinasi, kokia mimikos komunikacinė reikšmė, ją naudoja saviraiškai: šypsena, linksmos akys, ašaros, susiraukęs, piktas veidas. Stebi jas veidrodyje. Atlieka mimikos pratimus prieš draugą ir prieš veidrodį: šypsosi sau, draugui, nustemba (pakelia antakius); vaizduoją pyktį (suraukia kaktą); baimę (išplečia akis); įniršį (išsišiepia rodant dantis); pasibjaurėjimą (patempia apatinę lūpą); „beždžionėlę“ (šypsotis ištempus ausis). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydamas, iš ko galima suprasti, kad kitam linksmas, liūdnas, piktas, skaudu. Iš vaikų balsų įrašų bando nuspręsti, kokios jie

1.3.	SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus	5 žingsnis	Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoja. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	nuotaikos. Tyrinėja ir aiškinasi, kaip kūnas reaguoja į skausmą. Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocines būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose. Užbaigia frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas, nes...“ ir kt. Naudoja „nuotaikų lentą“: gamina veidukus, simbolines nuotaikų korteles, vaizduoja tam tikrą išraišką, savo nuotaiką, skaičiuoja ir nusprendžia, kokia nuotaika vyrauja grupėje. Liūdniems, piktiems vaikams padeda patarimų korteles (simbolius). Kitiems reiškia supratimą, užuojautą tinkama balso intonacija. Simboliniais paveikslėliais ženkliną knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kuria nuotaikingų veidų paveikslą. Žaidžia spalvų kortelėmis, spalvotomis skarelėmis, šviesos stalu, pasakydamas, kokios spalvos tą dieną nuotaika. Klausosi skirtingos nuotaikos muzikos kūrinių, jas išreiškdamas spalvomis, linijomis, formomis. Žaidžia saviraiškos žaidimus, iš judesių, mimikos spėdamas, kas ką veikia, kaip jaučiasi, įsitikindamas, kad kūno kalba galima daug ką išreikšti. Kasdienės, ugdomosios veiklos, pasivaikščiojimų, išvykų bei ekskursijų metu, bendraudamas rodo jautrumą kitiems. Domisi draugo savijauta, stebi, kada kitam liūdna, skauda, gera ar linksma, nuramina, džiaugiasi kartu. Paguodžia kitus myluodamas, sūpuodamas, kykuodamas, maldydamas, žaidindamas, juokindamas.
		6 žingsnis	Pavadina bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.	
		1 žingsnis	Gerau jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	
		2 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo.	
				Laiku valgo, eina į lauką pasivaikščioti, laiku miega, žaidžia ir t.t. Pripranta prie ritualų ir jų laikosi. Ieško emocinio supratimo, auklėtojos (lipa ant kelių, prašosi paimamas ant rankų) ir bendraamžių palaikymo. Reiškia savo emocijas, pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina, bučiuoja, vadina vardu. Siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą. Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Žaidžia emocinius (kykavimo, mylavimo) žaidimus. Gina save protestuodamas: garsiai verkia, bėga šalin, prieštarauja („ne, nenoriu“).

(suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiau drinęs geba nusiraminti.	3 žingsnis	Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Bando laikytis suaugusiojo prašymų, susitarimų ir draudimų. Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	
	4 žingsnis	Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu, laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Ramioje situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.	
	5 žingsnis	Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.	Kasdienių situacijų metu aiškinasi kultūringo bendravimo, elgesio įvairiose situacijose taisykles. Tyrinėja savo ir kitų elgesį, atlieka kai kuriuos įpareigojimus, nurodymus. Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Klausosi kūrinėlių, diskutuojamas apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudamas, kaip pats pasielgtų panašioje situacijoje. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių. Atlikdamas tą patį darbą netrukdo dirbančiam šalia, tariasi dėl bendrų veiksmų, derina savo interesus. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. Vaizduoja tinkamus ir netinkamus poelgius, įsijausdamas į „draugo“, „svečio“, „brolio“ ar kt. vaidmenis. Komentuoja, ką grupėje matė, pastebėjo, patyrė gero, ko nenorėtų matyti. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydamas, gerbdamas jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina. Žaidžia žaidimus, kuriuose pasirenka, ar vykdyti sugalvotus, apgaulingus kvietimus, siūlymus, ar atsisipirti, nes juose

1.4.	SANTYKIAI SUAUGUSIAIS Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais. Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	6 žingsnis	Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimą.	slypi pavojai, galintys pakenkti pačiam ir kitiems. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitelę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodamas draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelniukus“, „užaugina gerumo medį“, ant jo kabindamas gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Naudoja žaidimus: mylavimus, kykavimus, juokinius ir kt.
		1 žingsnis	Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas. Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, padedamas pedagogo nurimsta ir įsitraukia į veiklą.	Bando laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų (apsikabinimai, pasibučiavimai ir pan.). Tinkamai reaguoja į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido mimiką. Tvarkosi savo žaidimo vietą, padeda draugams ar auklėtojais. Deda daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus-pakaitalus. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Mėgsta drauge veikti su suaugusiu (žaisti, vartyti knygeles, ridenti kamuolį, statyti bokštą ir kt.). Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Mimika, gestais išreiškia meilę, nuotaiką, nerimą, pyktį, susierzinimą, kaltę, gėdą. Žodžiu išreiškia norus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenkiamas, bando tai padaryti pats.
		2 žingsnis	Parodo prierašumą juo besirūpinančiu suaugusiuoju. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Bijo nepažįstamų žmonių. Geba padėti suaugusiam tvarkyti žaislus.	
		3 žingsnis	Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis suaugęs yra šalia jo arba matomas netoliese.	

		4 žingsnis Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklusti, priešintis.	Atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairoi, ką ir su kuo žaisti. Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Kviečia kartu veikti, žaisti. Bendrauja su jais pagarbiai, kultūringai. Dalinasi išpūdžiais, kaip padeda suaugusiems ir šeimos nariams. Išklauso į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisyklės. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja, išbando suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais, mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis. Aiškinasi pavojingas situacijas, aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviesti.
		5 žingsnis Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje. Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas ir laukia komentaro. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.	
		6 žingsnis Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiais. Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis	

	1.5. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAS Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis 4 žingsnis	susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi. Patinka būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. Žaidžia greta kitų vaikų, stebi jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus. Duoda žaislą kitam, jį ima iš kito, supykęs atima žaislą iš kito, jam suduoda. Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam ištraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo,	Žaidžia, neatiminėja žaislų, netrukdo draugams, neskriaudžia ir netrukdo aplinkiniams, veikia draugiškai, dalinasi žaislais, džiaugiasi savo ir kitų žaidimu ar darbo rezultatais. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Bando sulaukyti neigiamus jausmus. Draudimų dažnai nepaiso. Individualiai ir grupelėmis klausosi skaitymo. Domisi suaugusiaisiais, esančias grupėje, atsako į pakalbinimą. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo žaidimui. Dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Taikiausiai žaidžia 2-3 vaikai. Reiškia palankumą: šypsosi, glosto, bučiuoja, vadina vardu ir kt. Savo teises gina protestuodamas. Pradedą domėtis vienas kitu: pavadina žaislus, veiksmus, prašo, komentuoja. Diskutuoja apie draugus ir draugystę, domisi jų darbais, daiktais, žaislais, sumanymais, jausmais, nuomone. Aiškinasi sąvoką „draugas“, įvardina artimiausius draugus. Surengia „minčių lietu“ apie tai, koks yra tikras draugas, kaip vaikai jaustųsi vieni vieni. Aiškinasi, jog draugai atrodo įvairiai, turi skirtingas ar panašias savybes: būna draugiški, išradingi, kantrūs, kartais užsispyrę.
--	--	---	--	--

			palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Ruošia standą apie draugų talentus, piešdami, paveikslėliais žymėdami, ką kiekvienas daro geriausiai. Kartuoja susitikimo ritualus, perduodamas vienas kitam grupės simbolį, kreipdamasis vardu, pasilabindami, vartodamas liaudiškus pasveikinimus, palinkėjimus. Domisi patarlėmis, priežodžiais apie šiltus žmonių santykius. Vardija, kieno koks daiktas ar žaislas, dalijasi žaislais, saugo ir tausoja ne tik asmeninius, bet ir draugo, bendrus žaisliukus. Naudoja susidraugavimo būdus: mandagiai pasisveikina, pasiūlo kartu pažaisiti, pasidalina žaislais, tinkamai elgiasi, draugui padaro ką nors malonaus, padeda bėdoje, norą bendrauti parodo šypsena, maloniu žvilgsniu, gestais, kalba. Diskutuoja, svarsto apie tai, kas stiprina ir kas silpnina draugystę. Užmezga kontaktą su sau svarbiomis vaikų grupelėmis, kalbasi, ką nors praneša, pasakoja didelei vaikų grupei, kuria bendrus darbus, projektus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Kuria grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešia jas, užrašo, parenka simbolinius paveikslėlius. Lankosi kitose darželio grupėse, patirdamas kad aplink yra daug kitų vaikų, kad jie yra draugiški, neskriaudžia, kad žaisti kartu yra smagiau. Įvairios veiklos metu išklauso kitą, pagelbsti silpnesniui, jaunesniui už save, nesišaipto iš kito nelaimės, nesijuokia draugui padarius ką nors ne taip. Meninės veiklos metu gamina dovanėles, atvirutes draugams. Žaidžia vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, išbando įvairias žaidimo galimybes, tariasi dėl vietos, vaidmenų, klausosi draugų norų, siūlymų, dalinasi žaislais. Žaidžia „vardų“, bendravimo, draugystės, situacijų modeliavimo žaidimus, ieško problemų sprendimo būdų. Organizuoja malonių linkėjimų, gražių pastebėjimų ratą (siunčia ratu žaisliuką). Žaidžia judriuosius žaidimus – laikosi žaidimų taisyklių, derina savo veiksmus, kartu patiria džiaugsmą. Interpretuoja, vaidina, fantazuoja drauge su kitais, išreiškdamas savo įspūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį. Stebi, tyrinėja, apmąsto, komentuoja savo santykius su grupės vaikais.
	5 žingsnis	Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia. Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.		
	6 žingsnis	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, išitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.		

	1.6. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais. Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis	Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius. Savarankiškai juda link sudominusių žaislų, daiktų. Trumpam sutelkia dėmesį, seka judantį daiktą akimis, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti. Išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“. Pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmams, atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Negalėdamas įveikti kliūtis protestuoja, reiškia nepasitenkinimą. Energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.	Žaidžia su mėgstamais žaislais. Laikydamasis eina prie sudominusių daiktų. Žaidžia smulkiai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (kaišioja detales į atitinkamas ertmes ir kt.). Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų bokštelį. Žaidžia su suaugusiuoju norimus žaidimus. Renka žaislus, deda į dėžes, kartoja daug kartų. Dėlioja formules į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa, kad pasiektų žaislą. Ilgai tyrinėja sudominusį daiktą, žaislą. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo.
--	--	---	--	---

			Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	
		4 žingsnis	Pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant išitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	Žaidžia ir atlieka įvairius darbelius dviese, grupelėje ar su visa grupe. Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. Atlieka nesudėtingus darbus: išplauna teptukus, žaislus ir pan. Pasiūlytą veiklą atlieka savaip taip, kaip jiems įdomiau. Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. Konstruoja iš įvairių medžiagų sudėtingus statinius. Jei nebaigia, grįžta vėliau. Savo sugalvotus darbus ir suaugusiojo pasiūlytas užduotis baigia iki galo. Atlieka kruopštumo, susikaupimo reikalaujančius darbus pvz.: įveria siūlą, įsiuva sagą, prisuka veržlę. Plėtoja savo sumanymus ilgesnį laiką. Pateikia savo sumanymus draugams ir kviečia juos prisijungti.
		5 žingsnis	Pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas, su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Pasiūlytą veiklą atlieka susikaupęs, išradingai, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	
		6 žingsnis	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	

2. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

sietina su smalsiu, aktyviu aplinkos tyrinėjimu,
žinių ir patirties įgijimu ir pritaikymu tolesniam pažinimui ir mokymuisi,
problemų sprendimu

Eil. Nr.	Ugdymosi sritis	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
2.1.	APLINKOS PAŽINIMAS Vertybinių nuostatų. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdina save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. Stebi, atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė). Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Domisi metų laikais, jų spalvomis. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, namų aplinkoje. Žino savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus. Domisi transporto priemonėmis.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Susipažįsta su mašina, autobusu, dviratuku ir kt. transporto priemonėmis, su buities daiktų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), parodo, o vėliau ir įvardina namų apyvokos daiktus, gyvūnus, augalus. Ieško paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioja jo balsą, parodo, o vėliau ir įvardina gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kuriuos skiriamuosius požymius (uodega, sparnai, pelekai), judesius (skrenda, plaukia, bėga, striksi ir kt.). Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando pasakyti spalvą, kiekį. Įvairių pojūčių pagalba, susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis (spalva, dydis, skonis, kvapas). Vaisius bei daržovės rūšiuoja pagal tam tikrus požymius. Įgytą patirtį pritaiko žaidimuose. Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja, deda į įdubimą, išpjovą. Randa kitą tokį pat atviruką su dailės kūrinio reprodukcija, fotografija. Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti. Veikia su vaikiško dydžio namų apyvokos ir sodo tvarkymo įrankiais kartu tvarkosi grupėje, lauke. Suaugusiems prižiūrint atsargiai ir saugiai žaidžia su mechaniniais žaislais. Žaidžia su statybine medžiaga, stato nesudėtingus statinius, panaudoja siužetinius žaidimus. Atgamina, gretina, keičia daiktų vaizdus, nustato paprastus ryšius tarp to, ką atsimena ir mato. Pradeda naudoti daiktų pakaitalus. Supranta, įsijaučia ir atkartoja žaidime suaugusiųjų ir jų veiksmus. Žaisdamas su vyresnių vaikų ar suaugusiųjų rūbais, skraistėmis, apdangalais, batais, kuo nors apsimeta, patiria malonumą supanašėdamas su suaugusiuoju. Su lėle ir kitais siužetiniais žaislais žaidžia lyg su gyvais:

				glosto, maitina, migdo, prausia, šukuoja, rengia, vežioja ir pan. Žaidžia su realiais daiktais, tikroviškais ir neapibrėžtos paskirties žaislais, teminiais rinkiniais („namai“, „kirpykla“) bei vaidmenų atributais. Stebi, dalyvauja aptariant, klausosi, išsako savo nuomonę, liečia ir kitais būdais pažįsta pasaulį. Domisi temomis: žmogus - artimųjų žmonių veikla („Mama plauna indus“, Senelis skaito laikraštį“ ir pan.); daiktai - veiksmai su jais, jų paskirtis, namų apyvokos daiktai (rūbai, baldai, indai ir kt.), žaislai, darbo įrankiai (šluota, kibiras, laistytuvas ir kt.); gamta - augalai (medžiai, gėlės, daržovės, vaisiai), naminiai gyvūnai (katė, šuo, karvė, arklys, ožka, kiaulė, gaidys, višta, antis ir kt.) ir jų vaikai, laukiniai gyvūnai (kiškis, lapė, meška, vilkas ir kt.) ir paukščiai (varna, žvirblis, zylė ir kt.), vanduo buityje (bėga, šaltas-karštas, vandenyje maudosi, juo prausiasi, jame skalbia) ir gamtoje (bėga upeliukas, upė, jūra), metų laikai ir jų ypatybės (žiema-šalta, krenta sniegas, vasara – karšta, šviečia saulė ir t.t.).
		4 žingsnis	Žino savo gatvės pavadinimą. Pasako savo vardą, pavardę. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, daržoves, grybus, gėles, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus, skiria daugiau gamtos reiškinių. Pavadina transporto priemones. Domisi dangaus kūnais (saulė, mėnulis, žvaigždės). Orientuojasi darželio aplinkoje.	Kaupia informaciją apie pasaulį, žmones, reiškinius, šeimą, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškinasi savo miesto savitumus, įžymybes. Susipažįsta su šalies sostine, šalies simbolika, prezidentu. Ugdamosios veiklos metu susipažįsta su liaudies kūryba. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Stebėdamas suaugusiuosius, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žiūrėdami paveikslus, nuotraukas, išvykų ir ekskursijų metu susipažįsta su įvairiomis žmonių profesijomis, jų atliekamais darbais ir darbo rezultatais. Pasivaikščiojimų metu, išvykų bei ekskursijų metu pratinasi globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoja gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauja gamtos saugojimo programose, projektuose, dalyvauja ekologiniuose žygiuose, akcijose. Kaupia įvairią medžiagą apie gyvūnus, augalus. Ieško išskirtinių augalo požymių bei savybių. Aiškinasi iš kokių dalių sudarytas augalas, iš kur jis atsiranda, kokių reikia sąlygų, kad augalas augtų ir duotų vaisių, kokia jo reikšmė gamtai ir žmogui. Įvairių priemonių pagalba kaupia informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jauniklius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Pokalbių metu pasakoja apie savo
		5 žingsnis	Žino miestelio simboliką. Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena adresą, pavadinimus. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, parduotuvės ir pan.). Žino kas yra šeima, pasakoja apie ją, jos buitį.	

		Atranda buitės prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir laukinius gyvūnus. Pasako naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako panaudojimo maistui būdus. Skiria ir apibūdina metų laikų požymius. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz. ugnikalnių išsiveržimu, žemės drebėjimu ir pan.). Žino transporto priemones, jų paskirtį. Žino savo tėvų profesijas. Įvardija savo giminaičius pagal giminystės ryšį.	augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Aiškinasi, kuo naudingi gyvūnai, kuo pavojingi, kodėl jie tokie būna ir kaip apsisaugoti nuo jų grėsmės. Žiemą lesina paukštėlius, neša žvėreliams maisto. Stebi, analizuoja, grožisi įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Žino jog negalima teršti. Aiškinasi, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skiria ir pavadina dieną, naktį, apibūdina orą, jo pokyčius žymi kalendoriuje. Įvairių bandymų metu susipažįsta su sniego ir vandens savybėmis. Stebėjimų metu susipažįsta su nuosekliais gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais žemės ūkio darbais įvairiais metų laikais. Aiškinasi, kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus. Klausosi pasakojimų, žiūri filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitinais prietaisais ir kt. Dalyvauja saugaus eismo užsiėmimuose, prevencinėse programose. Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. Kalba apie tai, kuo bus suaugę. Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių kontenerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.
	6 žingsnis	Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą, tautinę simboliką. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, būitį ir darbą. Žino tradicines šventes, amatus, verslus. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur jie gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti ir stebėti kambarinių augalų, daržovių augimą. Žino gyvūnų ir augalų naudą, žalą žmogui ir gamtai. Supranta gamtos ir žmogaus prisitaikymą prie metų laikų pokyčių. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius, poveikį gamtai.	

2.2.	SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis,	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis	Mokosi rūšiuoti atliekas. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Žino keliavimo būdus (oro, vandens, sausumos). Skaiciavimas - gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra/nėra, dar, taip/ne. Matavimas – domisi kitokios formos, dydžio, spalvos daiktais: siekia juos paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais. Skaiciavimas - supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas – žaisdama stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan. Skaiciavimas - skiria sąvokas: mažai (vienas, du) ir daug. Pradeda suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Matavimas - tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos	Skaiciavimas - paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus lotus. Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Grupuoja daiktus, žaislus pagal formą, spalvą, dydį. Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatina daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant. Sistemina, klasifikuoja, apibendrina elementarią informaciją, skaičiuoja, matuoja, lygina, grupuoja. Eksperimentuoja. Dalyvauja pažinimo, tyrinėjimų ir atradimų savaitėje. Aplinkoje ieško daiktų, kurių yra po vieną, kokių - po daug. Kalboje vartoja žodžius vienas, daug, nė vieno. Teisingai skaičiuoja daiktus, garsus, judesius. Taisyklingai vartodamas skaitvardžius. Skaičiuoja ir atskaičiuoja daiktus, judesius, garsus pagal pasakytą skaičių ar pateiktą pavyzdį. Matavimas - rūšiuoja, grupuoja, lygina daiktus pagal spalvą, formą, dydį, atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienerūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius. Eilės tvarka deda 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.) Dėlioja iš 2-4 dalių dėlionės, korteles.
------	--	---	--	--

masė, tūris, laikas. Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę.		(raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan. 4 žingsnis Skaiciavimas – skaičiuoja daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas - atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn –	Skaiciavimas - į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Dėliojant dėlionę pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“). Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. Skaiciuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai. Salvina dryžiukais. Serviruoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampių ir kvadratus. Išklausęs pasakos, kurioje du– trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“ Suskaiciuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę. Matavimas - Lygina dvi daiktų grupes nuosekliai uždėdamas vieną daiktą ant kito ar pridėdamas vieną daiktą prie kito, pridėdant ar nuimant daiktą, padaro iš daiktų grupės lygybę. Lygina labai kontrastingus, mažiau kontrastingus ir vienodus daiktus pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Dėlioja daiktus didėjimo arba mažėjimo tvarka pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Kambario ilgį, išmatuoja
--	--	--	---

		atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.		žingsniais, surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Lytėjimo, regėjimo bei judėjimo pojūčių pagalba susipažįsta su geometrinėmis figūromis. Aplinkoje ieško atitinkamos formos daiktų išsiaiškina, kad geometrinės figūros gali būti įvairių dydžių ir spalvų. Dėlioja geometrines figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų. Įvairių žaidimų metu pratinasi skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno dalių erdvinę padėtį ir pagal jas nurodo kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skiria ir išreiškia žodžiais erdvinius vieno ar kito daikto santykius su savimi (prie manęs langas), juda nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusako daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrėdami įvairius paveikslėlius, atlikdami stebėjimus pasivaikščiojimų metu, susipažįsta su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras; aiškinasi jų nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartoja sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, pasako, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj.
	5 žingsnis	Skaičiavimas - supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta? Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, sugeba pratęsti ją 1-2 daiktais. Skiria kelintinius skaitvardžius. Matavimas - skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis ir pan. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane – už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan. Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.		

		6 žingsnis Skaičiavimas - sieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja sąvokas daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem,....daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais. Matavimas - skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar nevartoja. Grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais, tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar nevartoja. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį medžiagos kiekį. Palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius. Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia, vienas už kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę; žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	
--	--	--	--

2.3.	TYRINĖJIMAS Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja. Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis 4 žingsnis 5 žingsnis	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai). Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta. Pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas. Suvokia ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą.	Siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. juda, kartoja judesius, praktikuoja. Tyrinėja viską, kas yra aplinkui, ima, judina, liečia, stebi, klausos, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį. Žaidžia su įvairių spalvų, formų, struktūros žaislais. Tyrinėja paviršiaus savybes: šaltas, šiltas, švelnus, šiurkštus, gruoblėtas, apskritas, kampuotas, spalvotas ir t.t. Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. Surenka, rūšiuoja ir sudėlioja daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaidžia su medžiagomis. Žiūrinėja knygas ir paveikslėlius. Įkišęs ranką į „stebuklingą maišelį“, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando ištraukti: kietą, minkštą, švelnų ar šiurkštų daiktą. Antspauduoja panaudodamas gamtinę medžiagą. Piešia gamtoje rastais gamtiniais „dažais“. Sukelia vėją: išmėgina kuo galima vėdintis (skarele, pučiant, bėgiojant, sukantis, mosuojant ranka, popieriaus lapu ir pan.). Natūraliai susidariusiose ir suaugusiojo parengtose situacijose lavina uoslės ir skonio suvokimą. Supranta sąvokas saldus – sūrus, kvepia – smirdi. Susipažįsta su kai kuriais senoviniais daiktais, įnagiais, sužino apie jų panaudojimą. Žaidžia smėlio dėžėje. Žaidžia su įvairiais daiktais ir išradingai juos panaudoja. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėmis išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Ieško atsakymų į probleminių klausimų „Kodėl?“. Tyrinėja pasirinktas darbeliams priemones. Augina druskos kristalus. Stebi pro teleskopą dangaus kūnus. Augina įvairius augalus, stebi jų augimo pokyčius. Tirpdo sniegą ir gamina ledus. Ieško aplinkoje metalinių daiktų, taip sužino magneto savybes. Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. Atlieka nesudėtingus bandymus. Stebimo objekto pasikeitimus, fiksuoja lentelėje. Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus.
------	---	---	---	---

2.4.	PROBLEMŲ SPRENDIMAS Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. Esminis gebėjimas.	6 žingsnis	Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus. Domisi aplinka, mėgsta stebėti gamtą, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėja aplinką demonstruodamas vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones. Aptaria stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Atsižvelgdamas į daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja, lygina.	Ieško balansinių svarstyklių vidurio, išbando magneto galimybes, tyrinėja daiktus ant šviesos stalo. Kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių. Ieško informacijos spaudiniuose ir elektroninėje erdvėje. Kuria savo pomėgių knygeles. Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius. Kuria stebėjimų fotografijų parodėles. Tyrinėja pojūčiais ir atpažįsta medžiagą iš kurios pagamintas daiktas: medinis, keraminis, odinis, lininis, plastmasinis, geležinis ir t.t. Sužino priešybių ryšius: šilta – šalta, daug – mažai, diena – naktis ir t.t. Mokosi skirti visumos ir dalies santykius: žmogus ir jo veidas, juostos raštas ir jo elementai ir pan. Bando perprasti nuoseklumo ryšius: paros dalių kaita, buities darbų ritualai, kalendorinių švenčių pasikartojimas, augalo, gyvūno, žmogaus augimo (vystymosi) stadijų kaita. Pratinasi “užrašyti” stebėjimo, tyrinėjimo rezultatus simboliais, paveikslėliais. Veiklai panaudoti įvairius įrankius bei priemones: žirkles, klijus, atsuktuvą, plaktuką, liniuotę ir kt. Išbandyti techninius pasaulio pažinimo būdus – ką nors sujungti (suklijuoti, sunerti, supinti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti), matuoti. Eksperimentuoja su mažiau įprastais daiktais, padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius: veidrodžiu, padidinauoju stiklu ir pan. Atlieka problemines užduotis, tyrinėja techninius atradimus: prietaisų galimybes, energiją, žaidžia kompiuteriais, klausosi muzikos.
		1 žingsnis	Kartoja nepasisėkusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos, nepavykus, kviečiasi pagalbos. Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais, ieškodamas teisingų sprendimo būdų. Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Bando kamštelį atsukti pats. Kai trūksta žaislų žaidimui, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Žaidžia sudarytas problemines situacijas „Ką daryti – atėmė žaisliuką?“. Padedamas atkreipia dėmesį į kasdieninę situaciją „čia ir dabar“. Kiemo aikštelėje kartu su suaugusiais sprendžia problemą – kaip nesuslapti kojųčių? Pradedą suprasti apibūdinimus: gražus, geras, mylimas, išdykęs ir pan. ir geba save vertinti. Stengiasi išvengti kliūčių. Teisingai rengiasi
		2 žingsnis	Išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Susidūręs su kliūtimi laukia pagalbos.	

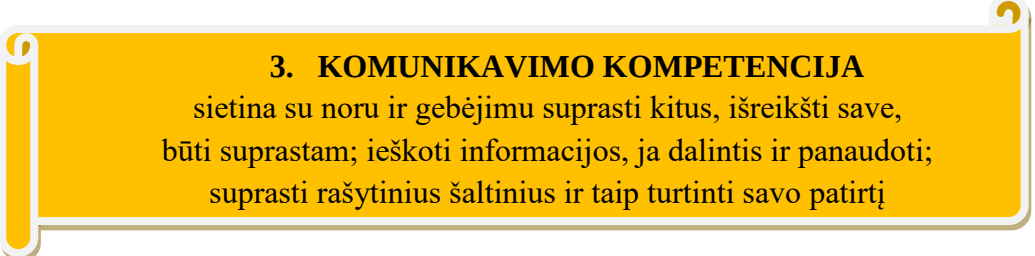

	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	3 žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Susidūręs su kliūtimis prašo pagalbos.	panaudodamas paties susikurtus ir suaugusiojo parodytus būdus. Stebi savo laikyseną veidrodyje gulint, sėdint, stovint, ją tyrinėja, kontroliuoja. Mokosi nepasimesti erdvėje, o pasimetus – ieškoti išeities.
		4 žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Įveikiant ją išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisėkus prašo suaugusiojo pagalbos.	
		5 žingsnis	Pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	
		6 žingsnis	Atpažįsta, su kokių sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisėkus kelis kartus, ieško vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	
2.5.	MOKĖJIMAS	1 žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus,	Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais,

MOKYTIS Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.		daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	mimika, garsais. Kartoja mimikas (šypsosi, kai suaugęs šypsosi). Žaislus deda į burną, perima žaislą iš vienos rankos į kitą. Mokosi įveikti kliūtis. Klausosi tų pačių pasakėlių, dainelių kelis kartus. Kopijuoja suaugusiųjų veiklą, klausinėja „kas čia“, „kodėl“. Kerpa žirkklėmis, jei nepavyksta paprašo pamokyti suaugusiojo. Džiaugiasi, kai pavyksta atlikti užduotis (pataikyti į taikinį...). Išbando naujus žaidimus: pojūčių žaidimus (klausos, regos, lytėjimo, skonio), siužetinio žaidimo epizodus, probleminį žaidimą „Kur rasti...?“. Ieško teminių paveikslėlių knygelėse. Pagiria draugą, leidžiant jam patirti sėkmės jausmą.
	2 žingsnis	Aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi, mėgdžioja, klausia. Bando kartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	
	3 žingsnis	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Daug klausinėja, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ko išmoko.	
	4 žingsnis	Sako, rodo, ko nori išmokti. Kūrybiškai žaidžia, veikia, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	
	5 žingsnis	Pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslinka. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	
	6 žingsnis	Pasako ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo	Imasi iniciatyvos žaisti kūrybinius žaidimus, įtraukia ir kitus vaikus. Mokosi įveikti sunkumus piešiant, žaidžiant, sportuojant. Prižiūri augalus darže, mokosi juos atskirti. Pasakoja kas nutinka, kas gali atsitikti (pvz. kas atsitiktų, jei eitume per gatvę ne per perėją). Kalba apie tai, ką nori išmokti (skaityti, rašyti ir t. t.). Kuria savo pasiekimų knygeles. Atrenka daiktus, žaislus, paveikslėlius pagal du nurodytus kriterijus. Grupuoja vienos rūšies daiktus. Varto knygeles, enciklopedijas, žiūri nuotraukas, paveikslus. Padedant suaugusiajam tyrinėja žemėlapius. Klausosi skaitomų informacinių tekstų. Klausinėja suaugusiųjų ir bendraamžių, ieško atsakymų į rūpimus klausimus. Sudarinėja gamtos objektų ir reiškinių stebėjimo kalendorius, aptaria rezultatus, formuluoja išvadas. Gamina plakatus: „Žinau – noriu sužinoti“, „Moku – noriu išmokti“, Ką daryti, jeigu...?“. Varto savo ir draugų meninės veiklos, kitų gebėjimų ir pažangos vertinimų segtuvus - apmąsto, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus. Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas. Sprendžia galvosūkius.

			iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	
 3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA sietina su noru ir gebėjimu suprasti kitus, išreikšti save, būti suprastam; ieškoti informacijos, ja dalintis ir panaudoti; suprasti rašytinius šaltinius ir taip turtinti savo patirtį				
Eil. Nr.	Ugdymosi sritis	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
3.1.	SAKYTINĖ KALBA Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba. Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo	1 žingsnis 2 žingsnis	Klausymas - klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Supranta elementarius klausimus ir prašymus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus, veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. Kalbėjimas – komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius (čiauska, kartoja, mėgdžioja skiemenis). Vartoja kelis trumpus žodelius. Klausymas - supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstus:	Klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinių. Supranta ir vykdo žodinius nurodymus. Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt. Rodo daiktus ir juos pavadinama. Atsako į klausimus: kas čia? Ką veikia? Žaidžia, pasako žaislų pavadinimą, įvardija atliekamus veiksmus. Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius ir atpažįsta vaizduojamų veiksmų pavadinimus, pasako žmonių, daiktų, gyvulių, paukščių pavadinimus. Klausosi raiškaus, gyvo, emocingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Kartu su suaugusiuoju dainuoja dainėles, deklamuoja eilėraštnus. Vaidina judesiais, mimikomis, prisimena, stengiasi įvardyti, papasakoti draugams. Žino ir vartoja mandagumo žodelius: ačiū, prašau.

	išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį. Išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.		žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus. Supranta su dienvarkę susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus. Išklauso ir supranta elementarius vienas po kito išsakomus nurodymus. Pradeda kalbėti dviejų trijų žodžių sakiniais. Kalba apie tai ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Kalbėjimas - noriai dalyvauja pokalbiuose. Kartoja, suaugusiam padedant, girdėtus trumpus kūrinėlius.	
		3 žingsnis	Klausymas - klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių. Klausosi naujų žodžių ir bando juos suvokti. Išklauso ir reaguoja į kelis vienas paskui kita sekančius nurodymus. Kalbėjimas - 3-4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėsena. Kalba ir klausinėja apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus, pats klausia. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Sako „ačiū“, „prašau“. Domisi televizijos laidomis vaikams, kalba apie jas.	
		4 žingsnis	Klausymas - klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.	Taisyklingai taria visus garsus. Pats pradeda pokalbį su to paties amžiaus vaikais. Pasakoja apie tai, ką sukūrė. Kalboje vartoja sudėtinius sakinius, derina giminę. Kalbėdamas apie priežastis, vartoja

		Pradeda išklausti, suprasti reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Kalbėjimas - mėgsta daug kalbėti. Savo įspūdžius reiškia trumpais sakiniais. Deklamuoja trumpus eilėraščius. Vartoja maloninius, mažybinius žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Išvardija ką mato paveikslėlyje. Kalbėdamas derina giminę. Pasako ką nupiešė, sukonstravo. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.	jungtukus: nes, todėl, kad. Geba trumpai atpasakoti, bet supainioja įvykius, faktus. Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“. Išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. Vartoja maloninius, mažybinius žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Gali paaiškinti kai kurių žodžių reikšmę. Moka daug eilėraščių. Pasako patarlių, mįslių, priežodžių. Pasakoja apie įvykius. Nuosekliai atpasakoja įvykį. Pasakoja išgalvotas istorijas. Nuosekliai dėsto mintis. Pastebi kalboje savo ir draugų kalbos klaidas, jas pataiso. Pastebi ir apibūdina grožinės ar pažintinės literatūros knygelių iliustracijas. Dėlioja paveikslėlius su užrašytomis raidėmis. Bando užrašyti savo, mamos, tėčio pirmąsias raides arba jas kopijuoja. Žaisdami įsijaučia į vaidmenį „atgaivina“ žaislus, ir daiktus, bendrauja su jais, kaip su gyvais daiktais. Suvokia, atpažįsta, gali pavadinti ir parašyti kelias raides. Turi mėgstamus autorius, kūrinius, žurnaliukus, televizijos laidas. Geba argumentuoti savo pasirinkimą. Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Vartoja antonimus ir sinonimus. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus (mįslės, humoristines istorijas ir pan.). Vartoja naujai išgirstus sudėtingesnes sandaros žodžius. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą. Pasakoja apie savo patirtį, norus, klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė. Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių.
	5 žingsnis	Klausymas - klausosi įvairaus turinio tekstų apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Klausydamas skaitomo ar pasakojamo teksto, klausinėja. Kalbėjimas - natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesuprastus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykį, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniiais. Pasakoja, kalbasi apie matytus filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštus,	

		inscenizuoja. Deklamuoja, dainuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus. 6 žingsnis Klausymas - klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų bendrine kalba ir tarme. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Kalbėjimas - seka ir suvokia knygelės, pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Kalba natūraliai, atliepdamas bendravimo situaciją, vartodamas vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie išgirstą, matytą, sugalvotą, pajautą. Pasakoja, kalba apie savo patirtį, norus, svajones, problemų sprendimą, svarstymus, įvardindamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytą ir girdėtą per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas.	
--	--	--	--

3.2.	RAŠYTINĖ KALBA Vertybinių nuostatų. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis 4 žingsnis	Deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt. Skaitymas - varto, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Rašymas - stebi rašančius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas. Skaitymas - savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Knygeles laiko taisyklingai. Žiūrinėjant paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Rašymas - įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape. Skaitymas - varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. Rašymas - įvairiomis rašymo priemonėmis keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas.	Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos žaislinėmis paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas. Piešia vertikalias ir horizontalias linijas. Stebi skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius). Žiūri į prilipdytus užrašus ant baldų su jų pavadinimais bei užrašus ir simbolinius paveikslėlius ant žaislų lentynų. Keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus rašiklio, pieštukais, kreidelėmis. Piešia įvairiausius ženklus, simbolius. Apvedžioja įvairius trafaretus. Domisi rašymo priemonėmis, kompiuteriu. Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas naudoti savo veikloje. „Skaito“
------	--	---	--	---

			Skaitymas - domisi skaitymu. Ima suprasti, kad skaityti visada malonu. Vaizduoja, kad „skaityti“ knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaityti“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Rašymas - domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis bet ir kompiuteriu. Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus), pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.	knygelių paveikslėlius. Supranta spaudinių paskirtį: kalendorius, meniu, reklama ir t.t. Kopijuoja ir bando rašyti raides. Raides spausdina kompiuteriu. Domisi raidėmis ir supranta, kad jos turi savo pavadinimus. Supranta, kad rašymas turi tikslą. Kopijuoja arba jau parašo spausdintomis raidėmis savo vardą ar aplinkoje matomus užrašus. Supranta, kad raidžių junginys/seka sudaro žodį. Žino keletą abėcėlės raidžių, jas įvardija. Stebi, kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti. Piešia ornamentus, spalvina, karpą, lipdo – lavina smulkiuosius rankų raumenis. Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis. . Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis.
		5 žingsnis	Skaitymas - domisi abėcėlės raidėmis. Supranta, kad kaž kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta aplinkoje matomų spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles. Rašymas - supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Kopijuoja raides, paprastus žodžius. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. Kompiuteriu spausdina savo vardą, trumpus žodelius.	
		6 žingsnis	Skaitymas - domisi knygomis, įvairiais	

			rašytiniais tekstais. Domisi iliustracijomis, ieško jose teksto pagrindimo. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto ir asmeninės patirties. Supranta nesudėtingų tekstų siužetą. Supranta paprastą informaciją. Domėdamasis spausdintu tekstu klausinėja. Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse. Rašymas - supranta rašymo tikslus. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Kompiuteriu rašo raides, žodžius.	
4. SVEIKATOS KOMPETENCIJA sietina su šiomis ugdymo(si) sritimis: fizinio aktyvumo bei kasdieniais gyvenimo įgūdžiais				
Eil. Nr.	Ugdymosi sritis	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
4.1.	FIZINIS AKTYVUMAS Vertybė nuostata. Noriai,	1 žingsnis	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoją laikydamasis, vedamas arba	Pradedą orientuotis įprastoje erdvėje, žino, kur išdėlioti žaislai, daiktai, patys juos susiranda ir pasiima. Įvairių žaidimų metu mėtą, nutraukia, išverčia, kelia triukšmą, slepiasi. Šliaužia grindimis, ropoja keturpėsti. Vežioja, stumdo, tempia. Bėgioja su balionais, vėjo malūnėliais, paskui riedančius ir prisukamus žaislus. Bando lipti, lipa kopėčiomis. Supasi

	džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamos pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	2 žingsnis 3 žingsnis	savarankiškai. Tiksliai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą. Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamos ar tempdamos daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėscia, padedamas lipa laiptais aukštyne pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyne, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamos jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamos pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda, spiria kamuolį. Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tiksliai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo	sūpynėmis, padedant ar patys nusileidžia nuo čiuožyklos. Bando važiuoti ar važiuoja triračiu. Žaidžia su kamuoliu. Juda ar sustoja po signalo, juda nurodyta kryptimi. Bando nušokti ar nušoka nuo paaugstinimo. Pralenda pro lanką, pasuolę, virvę, kėdutę. Šokinėja abiem (viena) kojomis. Stengiasi išlaikyti pusiausvyrą. Stovi ir vaikšto ant pirštų galų. Užlipa ir nulipa laipteliais statydami vis kitą koją. Užlipa ant suolelio, dėžės, kėdės. Spiria ir meta kamuolį. Judesius atlieka susikibę rankomis (trypia kojomis, žaidžia „Traukinuką“). Pieštuku, kreidelėmis, pirštu pamirkytais dažais raito, braižo linijas per visą lapą. Atsiranda simboliai: spiralė, saulutė, kryžius, veidas. Klausant muzikos aktyviai juda, šokdina žaislus, naudoja įvairius daiktus: kaspinėlius, skareleles ir kt. Melodiją atkuria balsu, ritminiais judesiais. „Groja“ koku nors instrumentu. Atlieka ritmo pratimus, panaudojant įvairius daiktus: kaladėles, smėlio, žvyro pripiltas dėžutes, pagaliukus ir kt. Ritmiškai eina, ploja, trepsi (rateliai). Imituoja įvairius judesius („Kiškutis šoka“, „Meškutė eina“, „Paukštelis skrenda“). Klausosi linksmų ir ramių muzikos kūrinėlių. Žaidimų metu konstruoja, veria sagas ant virvutės.
--	--	-------------------------------------	---	---

			žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	
	4 žingsnis	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Pasakoja koks laisvalaikio praleidimas naudingas sveikatai, o koks žalingas. Atlieka atsipalaidavimo pratimus. Žaidžia ramius ir judrius žaidimus. Kaitalioja ramią ir judrią veiklą. Atlieka įvairius kvėpavimo pratimus. Masažuoja kojytes, kūną imitaciniu pasakėlių, tautosakos kūrinėlių pagalba. Žaidžia pirštukų žaidimus. Klausos kūrinėlių apie sveikatą ir poilsį. Sudaro savo dienos režimo knygelę. Po įtemptos veiklos atlieka atsipalaidavimo pratimus. Piešia pagal ramią muziką. Kuria mankštos judesius pagal muzikos fonogramą. Rungtyniauja estafečių pagalba, žaidžia komandinius žaidimus. Dalyvauja įvairiose sportinėse pramogose: traukia virvę, numušinėja kėglius, spardo kamuolį į vartus, gaudo kamuolį vartuose, meta kamuolį į krepšinį. Dalyvauja orientacinėse varžybose, sporto šventėse. Važinėja dviratukais, paspirtukais, riedučiais, triratukais, rogutėmis. Kvėpavimo pratimus atlieka kartu su judesiais. Laipioja lauko kopetėlėmis įvairiu tempu ir įvairiais būdais. Dalyvauja žygiuose. Eina pagal orientyrus, atlieka užduotis. Peršoka per nedidelę kliūtį. Šokinėja abiem kojomis judant pirmyn, šokinėja iš lanko į lanką, nušoka nuo paaukštinimo. Ridena kamuolį vienas kitam iš įvairių padėčių. Meta kamuolį į viršų, į žemę ir sugauna. Mėto kamuolį vienas kitam ir gaudo. Atmuša kamuolį dešine ir kaire rankomis po kelis kartus iš eilės. Ridena kamuolį į vartus, į daiktus. Ropoja keturpėsčiomis. Šliaužia suoleliu prisitraukiant rankomis. Vaikšto tiesiai nedidelėmis grupelėmis, visa grupe. Vaikšto vorele salės pakraščiais pagal daiktinius orientyrus, keičiant vedėjus. Vaikšto poromis, susikabinus rankomis, keičiant kryptį. Vaikšto tarp dviejų nubrėžtų linijų, dideliu ratu, susikabinus rankomis, tarp išdėstytų daiktų. Vaikšto ant žemės padėta lenta. Vaikšto nuožulnia lenta. Vaikšto vorele pirštų galais, kulnimis, aukštai keliant kelius. Vaikšto peržengiant per daiktus, gulinčius ant žemės	
	5 žingsnis	Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto.		

4.2.	KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI Vertybinė nuostata. Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius. Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo,	6 žingsnis	Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis. Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judant pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	(lazdas, kaladėles, kėglius), suoleliu, stora virve, lazda, plokščiu lanku padėtu ant grindų, tiesiai ir šonu (pristatomu žingsniu). Vaikšto dviese, trise, vorele įvairiai susikabinus rankomis, keičiant tempą, darant posūkius. Išsisklaidžius po signalo ieško savo vietos voroje. Vaikšto horizontaliu, nuožulniu buomu, atlikdami įvairius judesius rankomis ir kojomis. Vaikšto su gimnastikos lazda už nugaros sulenk tomis per alkūnes rankomis. Vaikšto suoleliu pernešant įvairius daiktus; ties viduriu parsilenkiant su draugu. Laipioja aukštyn ir žemyn pristatomuoju žingsniu. Darant įvairius darbelius kerpa žirkklėmis. Piešia, kopijuoja, apvedžioja. Brėžia tiesias, pasvirusias linijas, kopijuoja spausdintines raides, ornamentus.
		1 žingsnis	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Valgio bei žaidimų metu stengiasi savarankiškai valgyti, laikyti šaukštą, gerti iš puoduko. Valgio metu stengiasi gerai sukramtyti maistą, pavalgęs keliai nuo stalo. Jei nenori valgyti, nustumia lėkštę su maistu, bando pasakyti, kas netinka. Įsidėmi ir žino savo vietą prie stalo. Nusišluosto nosytę nosine ir ją išmeta į šiukšlių dėžę. Žaidžia su žaislais ir lėlėmis lyg su gyvais: glosto, maitina, migdo, nešioja, vežioja, myluoja, maitina (naudoja žaislinius indus bei įrankius) ir pan. Žaisdami mėgdžioja suaugusiųjų veiksmus, balsą, kalbėjimo, bendravimo manierą, ketinimus, elgesį, atkuria ne tik čia pat patirtus, bet ir anksčiau matytus, išgyventus įspūdžius. Žaidžia žaidimus susijusius su kūno dalimis, vardų įsiminimu, mažybiniais vardais. Klausio įvairių įrašų, pasakų, dainelių įtvirtinančių kasdienio gyvenimo įgūdžius. Varto knygeles apie žmogaus kūno sandarą, klausosi (bando kartoti) skaitomų eilėraščių. Pažįsta savo
		2 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	
		3 žingsnis	Valgo ir geria savarankiškai. Pradeda	

	savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	4 žingsnis 5 žingsnis	naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną daiktą į vietą. Atsiranda pirmieji elgesio su žirkėmis įgūdžiai. Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi,	drabužius, paprastus mėgina apsivilkti. Drabužėliais rengia lėles. Paveikslėliuose atpažįsta drabužius, juos pavadina. Bando sagstyti drabužių sagas. Sagstyti kitų vaikų drabužių sagas. Žaidžia žaidimus su sagomis. Pasiima žaislus ar daiktus. Pažįsta savo batus, bando apsiauti. Bando varstyti batų raištelius. Žaidžia žaidimą "Pabandyk suvarstyti". Susitinka su darželio dietiste, kalbasi apie žmogaus kūno dalis, sveikatos saugojimą, dantukų priežiūrą. Pokalbiai – diskusijos „Kodėl reikia plauti rankas prieš valgį ir pasinaudojus tualetu?“, „Kaip teisingai naudotis rankšluosčiu?“, „Kas patinka dantukams?“. Tyrinėja ir įvardija kūno dalis. Apžiūri save veidrodyje, aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi savo ūgį ir svorį, įžiūri mergaičių ir berniukų lyčių skirtumus, skaičiuoja iš kiek pirštukų susideda pėda ir plaštaka, aiškinasi apie gyvybiškai svarbius poreikius – mitybą, virškinimą, kvėpavimą ir kt. Suvokia, kad kūnas vystosi, lygina save dabar ir praeityje, ateityje. Daro pėdos ir plaštakos atspaudus, apibrėžia gulinčio vaiko kontūrus, piešia autoportretą, lipdo iš molio, plastilino žmogaus kūną, piešia save ir tėvus, mergaites ir berniukus, gamina įvairias lėles vaidinimui. Įvardija kūno dalis, nusako mergaičių ir berniukų lyčių skirtumus. Įvardija sveiko maisto produktus, diskutuoja apie žalingų įpročių poveikį žmogui, klausosi grožinės literatūros kūrinių saugaus eismo tema. Savarankiškai naudojami asmeniniais higienos reikmenimis (šukomis, burnos skalavimo stiklinaitėmis, vienkartinėmis nosinaitėmis ir kt.). Paruošia stalus valgiui, teisingai naudojami stalo įrankiais. Geba paaiškinti sveiko maisto, vitaminų, sporto svarbą žmogaus sveikatai, supranta žalingų įpročių poveikį žmogui, stebi saugų eismą gatvėje, suvokia kaip saugiai pereiti gatvę, aiškinasi, kaip elgtis su aštriais, stikliniais, elektriniais daiktais, pratinasi teisingai jais naudotis, laikosi kūno higienos ir dantų priežiūros taisyklių. Piešia vaisius, daržoves ir kt., piešia sportininkus, piešia, aplikuoja gatvę, šviesoforą, kelio ženklus.
--	--	-------------------------------------	--	---

		nusišluosto rankas ir veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Stengiasi saugoti save ir kitus.	
	6 žingsnis	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą - kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orą. Savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.	

5. MENINĖ KOMPETENCIJA

sietina su estetiniu suvokimu, menine kūryba kaip raiškos priemone, laisve bei gebėjimu kurti ir išgyventi kūrybos džiaugsmą

Eil. Nr.	Ugdymosi sritis	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
5.1.	MENINĖ RAIŠKA Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje. Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	1 žingsnis 2 žingsnis	Muzika, šokis - reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas suklusdamas, nutildamas, nustodamas judėti arba krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Žaidinimai ir vaidyba - kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Vizualinė raiška - storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto. Muzika, šokis - įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus. Žaidinimai ir vaidyba - spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, Muzika, šokis - įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus. Žaidinimai ir vaidyba - spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Vizualinė raiška - spontaniškai keverzoja	Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus guguodamas, veblandamas „ba-ba-ba“, „mama-ma“, „tete-te“, judina rankas (jomis mojuoja, iškelia aukštyn) ir kojas (sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis). Eksperimentuoja muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir pan.), atkartoja suaugusiojo judesius (pvz., atsisėda, supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti, atsistojęs ir įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis). Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au-au“, „miau-miau“, „i-haha“), mėgina skaityti knygas, padedančias įtvirtinti šiuos kalbinius gebėjimus. Klausosi įvairių muzikos kūrinių, instrumentų garsų, dainavimo. Klausosi kontrastingos muzikos kūrinių, nusako muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, greita, lėta ir t.t. Atlieka ritmiškus judesius pagal muziką, eina ratuku susikibę rankomis, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus. Dainuoja dviejų garsų daineles, jas imituoja judesiais. Pagal dainos melodiją muša į taktą su muzikos instrumentais (būgneliais, barškučiais, švilpynėmis) ploja, trepsi, stuksena pagal muziką. Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspina, žaisliukai) pagal muziką. Ritmiškai eina vietoje, ratu, ploja, trepsi, stuksena pagal muziką. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu. Uždažo plokštumos dalis, tapo viena, o vėliau ir dviem spalvomis. Piešia pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele, štampuoja įvairiomis priemonėmis, piešia ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus. Tepa vieną popieriaus skiautelę kljais, uždeda reikiamoje vietoje ir prispaudžia. Dėlioja paveikslėlius ant flanelografo, magnetinės lentos, popieriaus. Aplikuoja iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšo popierių ir jį klijuoja, priklijavus nupiešia trūkstamas, smulkesnes dalis. Atplėšia iš didelio popieriaus gabalo mažesnę, popieriaus juostelę plėšo smulkiais gabalėliais, juos dėlioja popieriaus lape. Naudojasi

			rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis), dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais (tirštais dažais, minkšta tešla). Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą). Geba plėšyti popierių, o vėliau ir atkirpti žirkklėmis. Geba iš didelio lipdymo medžiagos gabalo atskirti mažesnę, minkyti nedidelį gabalėlį tarp delnų, volioti ant lentelės. Geba lipdyti iš plastilino, modelino ir molio bei tešlos.	žirkklėmis, karmo popieriaus juosteles mažais gabalėliais. Volioja tarp delnų ir ant lentelės didesnę ar mažesnę plastilino ar modelino gabalėlį, ištempia, sulenkia, išspaudžia duobutes, griovelius ir t.t. Plastilino gabalėlius klijuoja ant lentelės, ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošdamas ar užpildydamas erdvę, lipdo iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga. Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. Stebi spektaklius, pasakoja išpūdžius, mėgdžioja matytus siužetus.
		3 žingsnis	Muzika, šokis - susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emocingai jas suvokia (šypsosi, džiaugiasi, ploja rankomis, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.). Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. Juda pagal muziką: žingsniuoją, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius. Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Žaidinimai ir vaidyba - žaisdamas su	

		daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. Vizualinė raiška - spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Brėžia įvairias linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	
	4 žingsnis	Muzika, šokis - klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes. Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.	Klausosi muzikos ir gamtos garsų. Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena. Dainuoja lietuvių liaudies ir autorines dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius. Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, akmenukais, buitinais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui, žodžiams, judesius muzikai. Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius, nuotaikas. Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes. Įvairiais ritminiais, melodiniais ar savo

		Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Žaidžia vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių šokius. Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. Žaidimai ir vaidyba - žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. Vizualinė raiška - patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščių, mįslių, patarlių, judesių rateliui, žaidimui. Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus. Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu, klausydamiesi savo ir draugų dainavimo. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas. Pritaria suaugusiojo grojimui. Grodami solo ir orkestre, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. Vietoj kalbos vietomis dainuoja, kuria muzikinius dialogus. Tyrinėja vizualines išraiškos priemones: spalvas (pagrindinės – papildomos, šiltos – šaltos), linijas (linija-pėdsakas, daiktų kontūras), faktūras, jų savybes, vaizdavimo būdus, tūrinės erdvės formas (kubas, rutulys, piramidė, gamtos formos, lankstiniai), plokštumines formas, figūras (geometrinės formos: kvadratas, trikampis, apskritimas, gamtos formos: dėmės, siluetai). Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūrinių, tautinio meno darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), su pagrindiniais komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės; simetrija, ritmas). Stebi aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kuria ir eksperimentuoja įvairiausiomis dailės technikomis: piešia, tapo, dekoruoja, lipdo, konstruoja, lanksto, pina, audžia, siuva, aplikuoja, karpą, spausdina, raižo. Aktyviai dalyvauja kūrybinėje veikloje: stebi, komentuoja, turtina žodyną, pateikia savo idėjas, sumanymus, patiria teigiamas emocijas, formuoja darbo įgūdžius, tobulina motorinius gebėjimus. Juda nenaudodamas tam tikrų kūno dalių (rankų, kojų, galvos). Vaizduoja raides, skaičius, įvairius nejudančius objektus: laikrodį, akmenuką, batą, kėdę ir pan. Perteikia pojūčius: gėlės kvapą, saulės šilumą, šaltą vandenį, tirpstantį ledą ir pan. Juda kaip lapas, vėjas, lietus, snaigė, dramblys, tigras, vabalas, viščiukas, gyvatė, kiškis ir kt. Sugalvoja: kaip eiti – lėtai, linksmi, pavargę, bėgti – išsigandę, dairantis, judėti erdvėje kontrastiškai – eiti, pašokti, nusileisti ant
	5 žingsnis	Muzika, šokis - balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai	

		improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. Šoka sukamuosius ratelius, paprastų žingsnių autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių šokius. Vaidyba - vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. Vizualinė raiška - savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal	grindų, suktis; aukštyr – žemyn, judėti – sustingti, įsitempti – atsipalaiduoti. Juda pavieniui geometrinių figūrų forma: ratu, aštuoniuke, vingiuota linija, kvadratu ir kt., poromis, stovint vienas priešais kitą – vienas vaikas rodo sugalvotus judesius, o kitas atkartoja juos tarsi veidrodyje, po to pasikeičia vaidmenimis, poromis – suglaudus nugaras, liečiantis tik kaktomis, susikabinus rankomis ir pan. Lenda po tiltais: vienas vaikas formuoja erdves, kitas lenda pro jas, po to pasikeičia vaidmenimis. Juda grupėmis, išsirikiavus vienas paskui kitą (gyvatėle) – priekyje esantis vaikas kuria ir rodo judesius, kiti stengiasi tiksliai atkartoti, po to pasikeičia vaidmenimis. Susipažįsta su lietuvių liaudies tradiciniais žanrais: klauso pasakų, padavimų, sakmių, mena mįsles, minkles, sako skaičiuotes, greitakalbes, erzinimus, dainuoja dainas, žaidžia žaidimus, šoka šokius, ratelius, mėgdžioja aplinkos, gamtos garsus. Susipažįsta su kalendorinių švenčių tradicijomis ir papročiais. Švenčia kalendorines šventes. Tyrinėja gamtos ciklus (metų laikai, mėnesiai, diena, naktis...), gamtos gaivalus (ugnis, vėjas, vanduo...), laukų darbus (javų darbai, rugiapjūtė, kūlimas, malimas, gyvulių ganymas, šienapjūtė), augalus (medžiai, gėlės), gyvūnus, paukščius, su namų darbus (virimas, kepimas, verpimas, audimas...). Interpretuoja ir pritaiko įvairius tautosakos žanrus šiandieninei aplinkai. Susipažįsta su kitų kultūrų tradicijomis, papročiais, tautosaka. Žaidžia ir improvizuoja įvairių gyvūnų, gamtos reiškinių pamėgdžiojimas, skatinant vaiko interpretaciją, maži etiudai (šeima, gatvė, parduotuvė, mėgstamų filmukų, pasakų situacijos), kūno plastikos žaidimai (pantomima). Vaidina pasitelkus lėles (lėlės - žaislai, pirštinių - pieštukinių lėlių, lėlių ant pagaliukų, lėlių marionetės), su kaukėmis (kaukės spektakliams, kaukės Užgavėnėms), muzikiniame spektaklyje. Kuria siužetus vaidinimams (pasakos, gyvenimiškos situacijos), scenografija iš aplinkos daiktų (kėdės, stalai), muzikinį foną, garsus. Aptaria ir reiškia savo nuomonę apie matytus ir vaidintus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, apie kūno plastiką.
--	--	--	--

			išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, piešia skaitmeninėmis priemonėmis.	
		6 žingsnis	Muzika, šokis - klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, vienbalses dainas. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. Šoka sudėtingesnius ratelius, paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Vaidyba - kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vizualinė raiška - detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir	

5.2.	ESTETINIS SUVOKIMAS Vertybinių nuostatų. Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. Esminis gebėjimas. Jaučia, suvokia ir apibūdina elementarius muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno ypatumus, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais, pastebėjimais.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis	fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais. Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą, kai yra emocionaliai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelės iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga.	Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, kurdamas įvairias formas. Stebi ryškius, gražių formų daiktus. Klausosi vaikiškų dainelių, klasikinės muzikos kūrinių. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. Tėpa dažus pirštais ir džiaugiasi rezultatu. Varto knygeles, džiaugiasi matydamas spalvingas iliustracijas. Aktyviai reiškia emocijas klausydamas įvairios nuotaikos muzikos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksma, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. Stebi šokantį, dainuojantį vaiką, pedagogą, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja. Žiūri knygelės iliustracijas ir reaguoja, grožisi. Vaikas kviečia ir kitus kad dainuotų, šoktų, grotų kartu su juo. Pritaria suaugusiajam. Laisvai juda pagal muziką. Žaidžia siužetinius, teatrinis improvizacinius žaidimus. Stengiasi savarankiškai ir atsakingai pasiruošti darbo vietą, o baigus veiklą susitvarkyti.
------	---	---	--	--

			Pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	
	4 žingsnis	Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydami ir stebėdami skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti. Pasako savo nuomonę kuris muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis, drabužis, žaislas gražesnis. Reaguoja į kitų vertinimus.	Kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius. Apibūdina ir vertina muziką, perteikia savo mintis. Klausydamas įvairios muzikos mokosi skirti muzikinius žanrus. Išsako išgyvenimus, patirtus klausantis muzikos, įsisąmonina savo emocijas, įsijaučia į draugų pasakojimus. Klausosi grožinės literatūros, poezijos kūrinėlių, atkreipdamas dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebėdami meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoja juos savo kalboje, mėgdžioja įvairias intonacijas. Lankosi meno parodose, galerijose, muziejuose, koncertuose, kine, teatre, renginiuose, dalijasi įspūdžiais. Susipažįsta su menininkų kūryba. Pats kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinių. Pastebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų. Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą, grožisi ja. Stebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų.	
	5 žingsnis	Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus. Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbeliu, ką vaizduoja savo kūriniuose. Mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos		

5.3.	KŪRYBIŠKUMAS Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos	6 žingsnis	spalvomis, formomis, garsais. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą.	Pastebi, skirtingai reaguoja į tuos pačius daiktus, žmones. Domisi savo kūnu atirasdamas vis ką nors naujo. Eksperimentuoja su dailės priemonėmis, atranda naujų, nepatirtų dalykų. Renkasi kuo piešti. Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Žaidžia žaidimus su vandeniu. Dėlioja kaladėles lego, sukurdamas vis naujus objektus. Naudodamas gamtines medžiagas, maisto produktus, kuria iš jų naujus produktus. Stato smėlio pilis, jas dekoruoja.
		1 žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	
		2 žingsnis	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.	
		3 žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus	

informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	4 žingsnis	simbolinius veiksmus. Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Kuria ritmus žodžiams. Dainuoja savo ir draugų vardus. Dainuoja klausimus – atsakymus. Kuria dialogus. Kuria pasakų dainuojamus intarpus. Kuria naują, originalų siužetą, improvizuoja veiksmus, kalbą. Siekia išsaugoti vaidmeniui būdingą kalbą, intonacijas, judesius kuriamose improvizacijose. Kuria fantastines aplinkybes ir galimus veiksmus. Naudoja vaidinimo komponentus-pasirenka tinkamą muziką, tradicinius ir šiandieninius kostiumus, dekoracijas. Gamina įvairias pirštines, lazdelines lėles, lėles šešėlių teatrui, vaidina, improvizuoja su jomis. Karpo, tvirtina lėles – figūrėlės ant pagrindo. Jas naudoja saviraiškai. Spontaniškai improvizuoja Užgavėnių kaukių eisenoje, Naujametiniame karnavale. Gamina kaukes. Išryškina veikėjo eisena, judesius, kalbos manierą, tempo ritmą (Raudonkepuraitė kalba švelniai, o vilkas – susirūpinęs). Žaidžia – vaidina trumpas improvizacijas pagal literatūrinius muzikinius, pačių pasiūlytus siužetus. Stebi, kuria plastiškus žaidimus, išreiškiančius prasmę. Žaidimuose daiktams suteikia kitas reikšmes, sugalvoja vardus (batas tampa mašina, knyga kompiuteriu ir t.t.) Kuria pabaigas pasakoms, animaciniams filmukams. Aptaria ir reiškia savo nuomonę: apie matytus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą.
	5 žingsnis	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	
	6 žingsnis	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	

V. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimo sistema padeda pažinti vaiką, jo individualumą, gebėjimų lygį, patirtį, numatyti vaiko ugdymosi perspektyvas, pritaikyti ugdymo(si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms. Tokiu būdu sudaromos sąlygos, kad ugdymo programa atitiktų individualius vaiko poreikius ir garantuotų, jog kiekvieną vaiką lydės sėkmė vystant jo savirealizaciją ir saviraišką.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo informacija fiksuojama įstaigos parengtose ir patvirtintose formose (Pirmasis pasiekimų aprašas, Antrasis pasiekimų aprašas, nuolatinis vaiko stebėjimų fiksavimas) bei kaupiama vaiko Pasiekimų aplanke. Šiose formose pateikta informacija apie vaiko pasiekimus, pažangą, ugdymosi sunkumus, jų šalinimo galimybes atskirose ugdymosi srityse. Vaikų pasiekimų vertinimas vykdomas pagal lopšelio-darželio bendruomenės parengtas ir direktoriaus įsakymu patvirtintas formas. Vaiko pažangą atspindintys darbai kaupiami Pasiekimų aplanke ir individualiame segtuve. Individualiame vaiko aplanke sukaupti darbeliai atiduodami ugdytinio tėvams (globėjams) vaikui baigus mokslo metus.

Vertinimas vyksta sistemingai ir nuolat. Pasiekimai vertinami 2 kartus per metus (rudenį ir pavasarį). Kiekviena ugdymo(si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų diagrama, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo(si) gebėjimus bei sunkumus. Vertinimo dalyviai – pedagogai, specialistai, vaikai, tėvai. Vaikų darbai ir analizės segamos į individualius aplankalus. Aplanke surinkta medžiaga leidžia pastebėti vaiko pasiekimus pagal ugdomas kompetencijas. Aplanką sudaro dailės darbai, užrašytos vaikų mintys, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo informacija padeda numatyti ugdomojo proceso spragas, parinkti tinkamiausias ugdymo(si) formas, metodus, priemones, užtikrinti ugdymo(si) nuoseklumą, individualizavimą, tęstinumą, tėvų informavimą apie vaiko ugdymo(si) rezultatus, grupės vaikų pasiekimų apibendrinimą, ugdymo prioritetų numatymą.

VI. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
2. Ikimokyklinio ugdymo Metodinės rekomendacijos, Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
4. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė, ŠMM, 2012, rugsėjis Nr. 13 (77), ISSN 1822-4156. 4.
5. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermė. Tyrimo ataskaita, 2012.
6. Juodaitytė A., Vaikystės fenomenas: socialinis-edukacinis aspektas: monografija. Šiauliai Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
7. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
8. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006.
9. Neifachas S., Vaikų ugdymas darželyje: dabartis ir ateities perspektyva, Vilnius, 2008.
10. Neifachas S., Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas, Vilnius, 2008.
11. Ruzgienė, A., Petružienė, S. Vaikas ir aplinka, 2005.
12. Saugus elgesys. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams, Vilnius, 2008.
13. Szarkowicz, D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje, 2011.
14. Trister, D. (2008). Ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymas.
15. Ugdymas ir demokratijos kultūra. Ikimokyklinis amžius, 1997.
16. Žukauskienė, R. (1996). Raidos psichologija.
17. O. Monkevičienė., L. Palačionienė. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. — V., 2003.
18. A. Piliuvienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. — V.: Leidybos centras, 1997.
19. A. Piliutienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė, A. Kulvietienė, D. Plytnikienė. Saugios gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. — V., 1997.

20. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa. — V., 2000.
 21. O. Verseckienė, F. Marcinkas ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. — 1995.
 22. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams.
-